

De pen van het volk

Burgerbrieven, verzoeken en petitie's
(1960-1970)

Vincent van de Griend

In het voorjaar van 1961 kreeg PvdA-voorzitter Ko Suurhoff een 'postpakket, waarin zich twee oude sloffen bevonden, afgetrapt en met kapotte zolen.' Er zat een begeleidend briefje bij van een echtpaar uit Drenthe. Hier kunnen we toch niet mee leven, we leven van Drees, help ons. Hoewel Suurhoff het gewend was om honderden brieven te krijgen, ook van burgers en kiezers, keek hij hier wel van op. Wat steekt er achter, vroeg hij zich af, querulantisme of toch politieke ernst?

Eeneen. 27.3.61.

Geachte heer: ekenister.
g. Suurhoff.

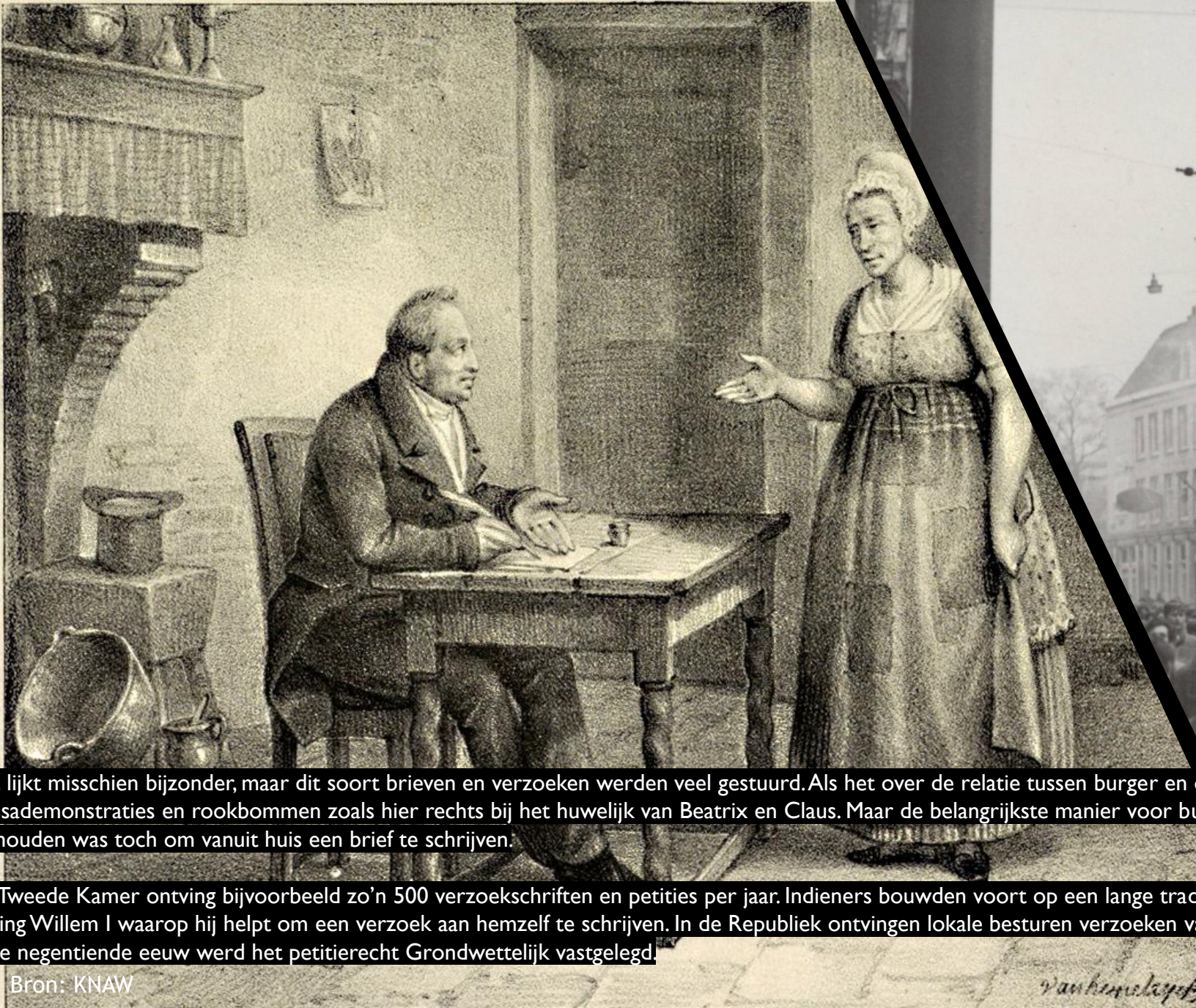
bij zijn wij zoo vrij om u dit
inden ja het is van het moois
hier kan men tocht hees nie
mee lopen.

den aan gevraagd en kregen
e brief van de sociale vak
aan nog ik hebben beslis
nders.

om wat lakens en slopen aa
ag maar van alles niets.
en dekens hebben wij zo groot nod

met de jassen over ons

Had ik een hoop dat er een postwin

Het lijkt misschien bijzonder, maar dit soort brieven en verzoeken werden veel gestuurd. Als het over de relatie tussen burger en overheid gaat in de jaren zestig, denken we al gauw aan massademonstraties en rookbommen zoals hier rechts bij het huwelijk van Beatrix en Claus. Maar de belangrijkste manier voor burgers om zich tot politici en de overheid te verhouden was toch om vanuit huis een brief te schrijven.

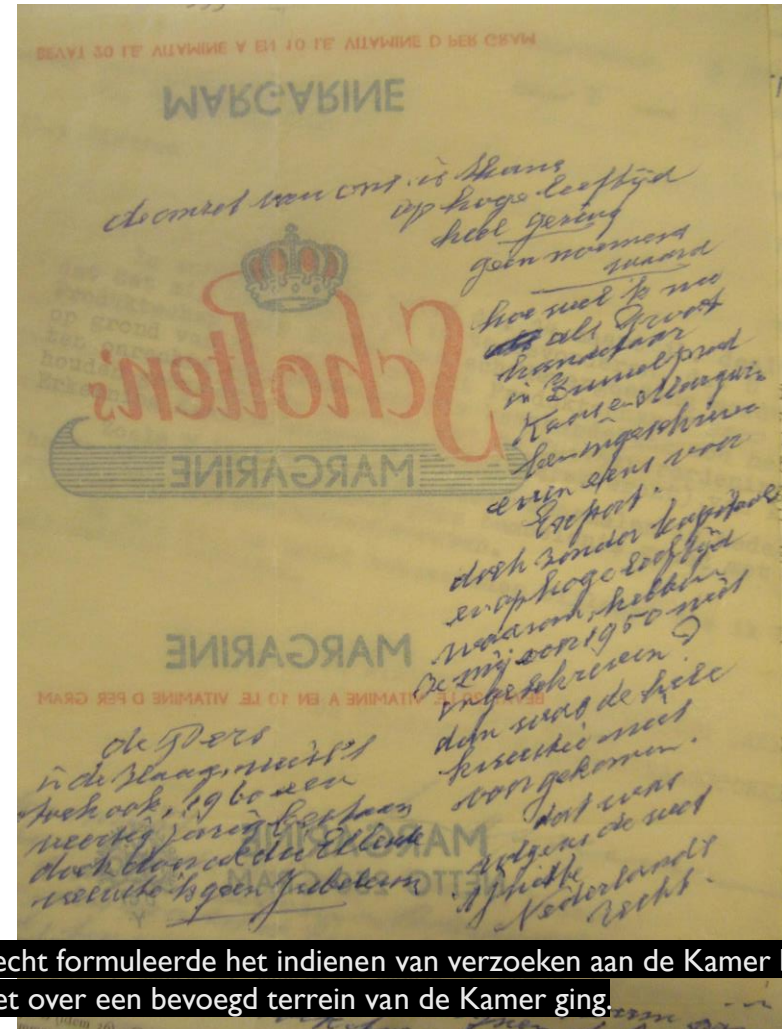
De Tweede Kamer ontving bijvoorbeeld zo'n 500 verzoekschriften en petities per jaar. Indiërs bouwden voort op een lange traditie, zoals ook blijkt uit deze propaganda-prent van koning Willem I waarop hij helpt om een verzoek aan hemzelf te schrijven. In de Republiek ontvingen lokale besturen verzoeken vanuit bevolking om besluitvorming te beïnvloeden. En in de negentiende eeuw werd het petitieright Grondwettelijk vastgelegd.

Bron: KNAW

Bron: NA

- ▶ Petitierrecht: weinig formele eisen
- ▶ Uiteenlopende indieners
- ▶ Uiteenlopende inhoud
- ▶ Uiteenlopende vorm

Een kaartje of brief aan een politieke persoon schrijven was laagdrempelig. Maar ook het petitierrecht formuleerde het indienen van verzoeken aan de Kamer behoorlijk open: iedereen kon indienen, als er zo'n beetje maar een handtekening van de verzoeker bij stond en het over een bevoegd terrein van de Kamer ging.

En dus tref je in het Nationaal Archief de mooiste verzoekschriften en petitie's aan van mannen, vrouwen, bejaarden, gepensioneerden, gedetineerden en behangers. Van massapetitie's tegen het huwelijk van kroonprinses Beatrix met Claus von Amsberg, tot verzoeken om instandhouding van commerciële piratenomroepen en vragen over hoe sociale wetgeving tekort schoot. Krantenknipsels en bijlagen werden toegevoegd en een zuivelhandelaar verzocht om schadevergoeding zelfs op de achterzijde van een boterverpakking zoals we hier zien. Als dat de aandacht niet trekt!

‘niets werkt zo verhelderend als het “venstertje” wat T.V. heet. De mensen die ervoor komen, staan als het ware in een röntgenfoto, je leert daardoor enorm veel mensenkennis opdoen en o, wat blijft er weinig reëls van over’

Vondelings brievenbus

De Tweede Kamer gaat op reces tot na de verkiezingen. Verleden van alle partijen trekken het land in. Zij zullen burgers voorlichten over het regeringsbeleid in de afgelopen maanden. Zij zullen de programma's van hun eigen partij uiteenzetten.

De meeste vragen van de dag komen voorlopig dus niet meer aan de Tweede Kamer aan de orde. Daarom zet dr. A. Vondeling

En verzoekschriften hadden de aandacht. Ze stonden midden in de discussie over de relaties tussen politiek, overheid en burgers op dat moment. Een breed gedeelte van de opvatting onder politici in de sixties was namelijk dat politiek en beleidvorming te ver van de leefwereld van burgers was komen te staan. Politici zochten toenadering via de media en nodigden mensen zelfs uit om te reageren. Televisie vormde daarin een nieuw kanaal.

‘niets werkt zo verhelderend als het “venstertje” wat T.V. heet. De mensen die ervoor komen, staan als het ware in een röntgenfoto, je leert daardoor enorm veel mensenkennis opdoen en o, wat blijft er weinig reëls van over’, aldus een brievenbus-schrijver.

De brieven en verzoekschriften werden door indieners gezien als een keurige – want grondwettelijke – vorm om in contact te komen met de politiek, in tegenstelling tot de extraparlamentaire acties met rookbommen. Dat schiep nogal verwachtingen: de politiek kon niet zomaar aan verzoeken voorbijgaan.

Aan de ontvangende kant was de verwachting ook dat het aantal brieven en verzoeken van burgers en kiezers zo toenemen. Zo had de PvdA een uitgebreid administratiesysteem opgebouwd om ervoor te zorgen dat iedere brief bij het juiste partijlid op tafel kwam. Bovendien werd er een extra medewerker aangenomen voor de postverwerking.

Vondeling, Akerkerveld 15, Amsterdam. In de brief
enveloppe of aan de achterzijde van de briefkaart noteren
Vondelings brievenbus

Brink, vraagbaak voor de burger

door P. A. BOUWMEESTER

Wat zal binnenkort: een mevrouw beklagt zich erover dat haar dochter bepaalde goederen die zouden behoren tot een erfenis waarop zij recht heeft, onrechtmatig zijn onthouden. De commissie verzoekschriften uit de Tweede Kamer boog zich over deze zaak, en concludeerde dat het hier om een civielrechtelijk geschil gaat dat aan de onafhankelijke rechter is voorgelegd. De Kamer, zo liet de commissie weten, „kan niet treden in aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de onafhanke-

lijke rechter behoren". De Kamer „heeft in dezen geen taak" en gaat, zoals dat heet, over tot de orde van de dag.

Een ander adres. Een vader klem in de pen omdat zijn zoon met zijn sollicitatie bij het korps rijkspolitie geen succes had gehad. De commissie nam de zaak in onderzoek, maar vond dat de vader niet aannemelijk kon maken dat de voorschriften die bij de sollicitatie gelden vernachtaam zouden zijn. De overheid had niet onzorgvuldig gehandeld, zei de commissie. Over tot de orde van de dag.

Niet op alle verzoeken wordt afwijzend beschikt. Rapporteur Brink: „Een op de acht zaken lukt. We zitten beter dan de Zweedse ombudsman. Die komt slechts tot vier procent. En dan duiken wij voornamelijk in kwesties waarvoor ministers verantwoordelijk zijn.

Tot een goed einde werd gebracht het verzoek van een Engelandvaarder om eerherstel. Kort na zijn aankomst in Engeland werd hij geïnterneerd op verdenking van onbetrouwbaarheid. De internering duurde tot het einde van de oorlog. In april 1945 keerde hij terug in militair

devergoeding minister van mee akkoord.

Vau

De rapporteur in het werk bij de Zetten heeft de meeste den geschiedzaak al in stadium ge doorzocht doen.

Over de zochte kl teur: „De ze je zien iemand die ze v kunnen e nuttig da eigen om gn vind voor de d bijvoorbe ben, men adrege mo re kaat m rusch v woordt m immer wo mensen v be

In de verzoekschriftencommissie klonk dezelfde analyse: de samenleving werd ingewikkelder, onder meer door de groeiende sociale wetgeving. Dat verhoogde de kans dat er burgers in de knel zouden raken die hun beklag over de overheid moesten kunnen indienen. Daarom werd de behandeling van verzoeken door de kamercommissie aangepast met hoorzittingen, uitleg in media en het aannemen van een medewerker die mensen thuis bezocht voor tekst en uitleg. En de commissie was daar blij mee, in het archief schreef het op een kopie van dit krantenartikel: 'we hebben destijds een goeie aangenomen, voorzitter!'

* Rapporteur J. Brink: Een op de acht zaken lukt

Ambivalent

- ▶ Enerzijds gewaardeerde input
- ▶ Anderzijds paternalisme
- ▶ ‘Zij komen vaak met klachten waaraan we echt niets kunnen doen, de fout ligt dus niet bij ons, maar bij henzelf.’
- ▶ ‘Je moet altijd maar denken: vooruit maar weer, je kunt nooit weten!’

Dat klinkt heel nobel natuurlijk. Maar al die aanpassingen en hulpmiddelen hadden niet tot doel om meer verzoekschriften te ontvangen. Politici waardeerden de brieven van burgers weliswaar vaak als waardevolle feedback over wetgeving. Maar de inspraak werd ook als een last ervaren die andere parlementair werk in de weg kon zitten. In hoeverre moesten de stemmen uit de verzoekschriften en brieven doorklinken in het parlement en beleid? In de ogen van nogal wat politici zoals Anne Vondeling, hadden veel indieners hiervan overtrokken verwachtingen. Zie ook het citaat van een griffiemedewerker in de jaren '60.

Deze ambivalentie brengt me terug bij Ko Suurhoff, die van de pantoffels, weet u het nog? Naar aanleiding van het postpakket vroeg Suurhoff aan een plaatselijk partijlid om eens te informeren naar de achtergrond van deze merkwaardige post. Een paar weken later deed het plaatselijke partijlid verslag: navraag bij betrokken sociale instanties leerde dat het echtpaar alle financiële en materiële hulp steeds verkwistte. De pantoffels werden zonder meer retour gestuurd en de daarop verontwaardigde reactie van de eigenaresse werd voor kennis aangenomen. Een collega van Suurhoff verzuchtte: ‘Je moet altijd maar denken: vooruit maar weer, je kunt nooit weten!’

Meer weten?

- [Artikel Tijdschrift voor Geschiedenis](#)
(open access)
- Brabants Historisch Informatie Centrum
- vincent.van.de.griend@bhic.nl

Omdat het aanschrijven van de Kamer en politici open was geformuleerd, verschilden opvattingen over wat de bedoeling was van petities en verzoekschriften. Maar het zorgde er ook voor dat indieners inventief te werk konden gaan en er ruimte was voor eigen inbreng. Dat is interessant om in gedachten te houden als we kijken naar het huidige initiatief van de WOO-knop. Wil je meer weten over deze geschiedenis, dan verwijst ik graag naar mijn artikel in Tijdschrift voor Geschiedenis. Maar natuurlijk wissel ik ook graag van gedachten. Ik werk bij het Brabants Historisch Informatie Centrum in Den Bosch, je kunt me via die weg ook bereiken.

Foto: Sandra Peerenboom

